

Nafnliðafærslur í formáli

1. Nafnliðafærsla

- (1) *Polmynd í ensku* (Baker 1978:102)
NP - Aux - V - NP - X
1 2 3 4 5
==> 4, 2, *be* + *en* + 3, 0, 5 + *by* + 1

- (2) S
NI SI
↑
so NI
X
_____

- (3) a. ___ var barinn Sveinn.
b. Sveinn var barinn ___.
- (4) a. ___ var hjálpað Sveini.
b. Sveini var hjálpað ___.
- (5) a. ___ virðist [Sveinn hafa barið Guðmund].
b. Sveinn virðist [___ hafa barið Guðmund].
- (6) a. ___ virðist [Sveini hafa líkað maturinn].
b. Sveini virðist [___ hafa líkað maturinn].
- (7) a. ___ stækkaði garðurinn.
b. Garðurinn stækkaði ___.
- (8) a. ___ fjölgaði togurum.
b. Togurum fjölgaði ___.
- (9) a. Jón mun hafa barið Svein Sveinn mun hafa verið barinn
b. Jón mun hafa hjálpað Sveini Sveini mun hafa verið hjálpað
c. Jón mun hafa saknað Sveins Sveins mun hafa verið saknað
- (10) a. Hjálparbás (I) úthlutar nefnifalli til frumlagssætis í yfirborðsgerð (S-gerð).
b. Sagnir úthluta orðstýrðum föllum í djúpperð (D-gerð).
c. Færður liður heldur orðstýrðu falli.

- d. Nefnifalli er því aðeins úthlutað að þörf sé fyrir það (þ.e., frumlagið hafi ekki þegar fengið fall).
- e. Liður í frumlagssæti sem ber aukafall hlýtur að vera færður annars staðar að.

2. Þolmynd í fornnorsku

- (11) a. Ek em af ollum gleymdr.
b. En af honum eru allir hlutir skapaðir.
c. ... ok þá hluti halda úbrigðilega sem af konungum eru kirkjunni gefnir.
- (12) Setningene i [(11)] denoterer *statiske* situasjoner, mens de "tilsvarende" aktive setningene er dynamiske. [...] [(11)]a-c) viser at det er mulig å tilføye en agentif *af*-frase til tross for det statiske innholdet. [...] Men konstruksjoner med `vera' + perfektum partisipp har ikke nødvendigvis statisk innhold; jfr. [(13)]: (Dyvik 1980:100-101)
- (13) a. Ok váru þá hundarnir leystir.
b. En hann fekk sótt ok dó ok var síðan grafinn í kirkjugarði sem aðrir menn.
c. Henni var trúat sem góðri konu.
- (14) Den noe tentative konklusjonen blir derfor at konstruksjoner med `vera'/`verða' + perfektum partisipp må analyseres som vanlige predikativkonstruksjoner. Muligheten for dynamisk tolkning av setninger som [(13)] blir et rent semantisk forhold knyttet til det produktivt avledede verbaladjektivet. (Dyvik 1980:105-106)
- (15) [...] the two passives, dynamic and stative, seem also in certain cases to be kept apart by certain formal features [...]. (Hreinn Benediktsson 1980:115)

3. Orðasafnsreglur og nafnliðafærslur

- (16) *Ferli* *Ástand*
a. Sveinn var meiddur (illa) í gær. Sveinn var (illa) meiddur í gær.
b. Dyrinum var lokað (af einhverjum). Dyrnar voru lokaðar (*af einhverjum).
c. Dyrnar voru breiðar.

- (17) *Munur orðasafnsreglna og ummyndana* (Wasow 1977):

	<i>Lexical Rules</i>	<i>Transformations</i>
Criterion 1	do not affect structure	need not be structure preserving
Criterion 2	may relate items of different grammatical categories	do not change node labels
Criterion 3	"local"; involve only NPs bearing grammatical relations to items in question	need not be "local"; formulated in terms of structural properties of phrase markers
Criterion 4	apply before any transformations	may be fed by transformations
Criterion 5	have idiosyncratic exceptions	have few or no true exceptions

(18) *Orðasafnsregla* (Halldór Ármann Sigurðsson 1989):

Externalize *th*:   <X th> →   th <X>
                                 <loka hliðið>   hliðið <loka>

(19) Ef orðstýrt fall (þágufall/eignarfall) helst ekki í þolmynd er um að ræða orðasafnsreglu, ekki setningafræðilega nafnliðarfærslu.

4. Formgerðarleg og formgerðarlaus tungumál

(20) In syntactic typology, a distinction can be made between *configurational* and *non-configurational* languages. [...]

In a configurational language the syntactic surface structure has a separate VP-node, and there is an external argument represented by an NP-node outside that VP. [...] this NP is not governed by the verb; it is a sister of VP and by definition the subject. In nonconfigurational languages all the argument NPs are at the same level of structure, they are all sisters of V; there is no VP-node to the exclusion of one of the arguments. To the extent that we want to use the term subject of any one of the NPs in such languages, it will have to be recognized by criteria other than its structural position. (Faarlund 1990:82-83)

(21) $S \rightarrow (XP) V_{[+T]} XP^*$

(22) The passive sentence may or may not be syntactically derived; the subject in the passive may either be the subject of a passive predicate in the deep structure, or it may be the object of whatever verb form occurs at that level [...]. This depends crucially on the configurationality of the language. A derivation involving NP movement to an argument position presupposes a configurational structure. In a nonconfigurational language, movement from one argument position to another would be vacuous, since argument positions are not structurally distinguished, and syntactic functions do not depend on position.

Since Old Norse is a nonconfigurational language, passive sentences cannot be derived by NP movement. They must be base generated as passive sentences and only bear a lexical relationship to their active counterparts [...]. The predicate of a passive sentence is a participle, i.e. an adjective. (Faarlund 1990:168)

(23) a. þá var honum Konraðr dauðr sagðr.

b. ___ sagði honum [Konraðr var dauðr].

(Faarlund 1986)

5. Dæmi um nafnliðafærslu?

5.1 Gerandi í forsetningarlið?

(24) a. Þá var hann beðinn *af vinum sínum* að staðfestast hér.

(*Bandamanna saga*, s. 27)

- b. Því máli var vel svarað af móður hennar. (Gunnars saga Keldugnúpsfífls, s. 1157)
- c. Þá var hann tekinn af óvinum sínum. (Íslendinga saga, s. 673)
- d. Hann var kallaður af mörgum mönnum Eysteinn meyla. (Magnúss saga Erlingssonar, s. 844)
- e. ... þá var þetta kveðið af einhverjum. (Þorgils saga og Hafliða, s. 22)
- f. ... fyrir það var henni stefnt af þeim manni er Einar hét ... (Bárðar saga Snæfellsáss, s. 63)

- (25) Þórður var hirðmaður Eiríks jarls Hákonarsonar og af honum vel metinn. Ekki var Þórður mjög vinsæll af alþýðu ... (Bjarnar saga Hítðalakappa, s. 75)

5.2 Nafnliðarfærsla úr aukasetningu

- (26) a. Ekki er hann sagður mikilmenni. (Reykðæla saga, s. 1743)
 b. ___ er sagður [hann (vera) mikilmenni].
- (27) a. ... jöklar eru mjög miklir sagðir á Grænlandi. (Grænlandinga saga, s. 1098)
 b. Sá var honum sagður frændi Sörla. (Íslendinga saga, s. 256)
 c. Eigi mun það aukið þó að hann sé sagður ríkastur maður á Íslandi. (Bandamanna saga, s. 14)
 d. Þorkell Gellisson var hið mesta nytmenni og var sagður manna fróðastur. (Laxdæla saga, s. 1654)
 e. Konungur [...] kvað Þorstein sagðan góðan dreng ... (Þórarins þáttur Nefjólfssonar, s. 2256)
 f. ... því að hann var sagður margkunnandi. (Þorleifs þáttur jarlaskálds, s. 2268)
 g. Er oss Þorvarður sagður hinn mesti ofsamaður ... (Þorgils saga skarða, s. 707)
 h. Eru þér nú sagðir draumarnir allir. (Laxdæla saga, s. 1580)
 i. Mér ertu sagður stórlátur og fégjarn ... (Vopnfirðinga saga, s. 1989)

5.3 Lyfting aukafallsfrumlags

- (28) a. Hrafni Oddssyni kvaðst það vel líka ... (Íslendinga saga, s. 666)
 b. ___ kvaðst [Hrafni Oddssyni líka það vel].
- (29) a. Árna kvaðst það illt þykja. (Svínfellinga saga, s. 565)
 b. Honum kvaðst illa hug um segja (Reykðæla saga, s. 1777)
 c. Henni kvaðst harðla gott þykja hann að finna ... (Finnboga saga ramma, s. 654)
 d. Þeim kvaðst þykja sér vandalaust að vísa af höndum öllum illmennum. (Hrafns saga Sveinbjarnarsonar, s. 2158)
 e. Þeim kvaðst svo að hyggjast að eigi mundi annar maklegri að njóta þessarar konu (Fljótsdæla saga, s. 684)
 f. Honum kveðst það lög sýnast að nokkuð hefði fyrir komið (Grettis saga Ásmundarsonar, s. 966)
 g. Honum kveðst meira um að halda fram og svo var gert.

- h. Honum kveðst þykja horfa óvænlega þar sem kappgjarnir áttu hlut í. *(Grænlandinga þáttur, s. 1111)*
(Harðar saga og Hólmverja, s. 1261)
- i. En henni lést agasamlegt þykja og kvað eigi kvinna vist þar vera. *(Hákonar saga herðibreiðs, s. 810)*
- j. Lést honum og það mestu þykja skipta. *(Íslendinga saga, s. 374)*

6. Niðurstöður

- (30) Þótt þolmynd sé vissulega oft orðasafnsleg (lexíkölsk) bæði að fornu og nýju virðist útilokað að lýsa ýmsum setningum í fornum frásagnartextum á viðunandi hátt án þess að gera ráð fyrir nafniðarfærslu; þ.e., setningafræðilegri færslu rökliðar í tóman rökliðarbás. Frumlagslyftingarsetningum, þar sem yfirborðsfrumlag móðursetningar stjórnast merkingarlega og jafnvel beygingarlega af umsögn dóttursetningar, er líka útilokað að lýsa nema með nafniðarfærslu. Því er ekki hægt að telja forníslensku til formgerðarlausra mála, enda mæla ýmis önnur rök gegn því.